

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

ROZVOD A RODINA PO ROZVODU

–

FENOMÉN ROZVEDENÁ ŽENA SAMOŽIVITELKA

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jana Šimečková

Autor práce: Šárka Fojtlová, DiS.

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: kombinovaná

Ročník: pátý

2013

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamech citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz. provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 5. 4. 2013

Děkuji Mgr. Janě Šimečkové za její přínosné rady, připomínky a podněty při zpracování mé bakalářské práce.

Děkuji své rodině a přátelům za trpělivost a podporu.

OBSAH

Úvod	5
1 Rozvod	7
1.1 Historické souvislosti rozvodu.....	7
1.2 Rozvod v současnosti.....	9
1.2.1 Opatrovnické řízení.....	11
1.2.2 Rozvodové řízení.....	14
1.3 Rozvod ve statistikách a důvody vedoucí k rozvodu.....	16
2 Situace a změny v životě rozvedené ženy samoživitelky	19
2.1 Stigmatizace rozvedených rodin.....	19
2.2. Zhoršení finanční situace, jeho příčiny a formy pomoci.....	20
2.2.1 Výživné na děti.....	22
2.2.2 Sociální příjmy.....	23
2.3 Období rozvodu a po rozvodu – jak přistupovat k dětem.....	24
2.4 Nový partner, náročnost výchovy dítěte v rodině s jedním rodičem.....	26
2.5 Psychicky náročné období, pocit osamělosti.....	28
3 Role ženy samoživitelky na trhu práce	31
3.1 Samoživitelka na pracovním trhu.....	31
3.2 Diskriminace matky samoživitelky na pracovním trhu.....	33
3.2.1 Bariéry na trhu práce.....	34
3.3 Feminizace chudoby.....	35
3.3.2 Dopady chudoby v rodině samoživitelky.....	37
Závěr	39
Seznam použitých zdrojů	42
Abstrakt	46

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se zabývám problematikou rozvodu a konkrétně fenoménem, kterým je rozvedená matka samoživitelka. Jedná se o velmi rozšířený jev, který může na jednu stranu vytvářet stigma ve společnosti, ale na stranu druhou nemusí být vnímán jako problém. Zkušenost s rozvodem mám osobní (jako dítě z rozvedené rodiny), ale také pracovní, neboť mnohé klientky, se kterými jsem v rámci sociální práce jednala, byly rozvedené matky samoživitelky.

Cílem mé bakalářské práce je popsat, jaké dopady má rozvod na život ženy samoživitelky, jaké stopy v něm zanechává, jakým novým situacím musí žena čelit, a jak se změní její postavení ve společnosti a na trhu práce v pozici rozvedené samoživitelky.

Celou práci jsem rozdělila do tří základních oblastí. První oblast vysvětluje historické souvislosti rozvodu, dnešní pojetí rozvodu a jeho právní aspekty. Druhá oblast je zaměřena na změny a situace v životě rozvedené ženy, taktéž se zabývá problematikou postavení ženy ve společnosti. Zde poukazuji zejména na náročnost nových situací po rozvodu. Třetí část se zabývá problematikou role ženy samoživitelky na trhu práce.

Je na místě si uvědomit, že rodina je základní jednotkou každé společnosti a její fungování či její nefunkčnost má přímý vliv na výchovu dětí, ale i na spokojenost všech jejích členů. Nefunkčnost rodiny se zrovna tak odráží v mezilidských vztazích, pracovní výkonnosti a v oblasti sociální práce je častým tématem.

Současná prevence v oblasti sociálních služeb době z mého pohledu zatím nedostatečně naplňuje potřebu podpory rozvedených matek samoživitelek, které zatím nejsou v existenčně ohrožující situaci. Život rodiče samoživitele je však plný rizikových faktorů. Proto se domnívám, že včasná prevence by mohla snížit pozdější výskyt sociálně patologických jevů nejen u dětí, ale i u dospělých. Matky samoživitelky jsou v dnešní době velmi ohroženou sociální skupinou. Zřejmě nejnáročnějším obdobím je pro ně období rozvodu a přibližně rok po rozvodu, kdy se mění celá struktura rodiny, výchovné styly, role rodičů a prarodičů ale i sociální

postavení těchto matek ve společnosti. Přijatelné zvládnutí tohoto období napovídá i o následné délce rekonvalescence rodiny a jejím dalším fungování.

1 ROZVOD

Rozvod je v současné době velmi skloňovaným výrazem. V médiích můžeme sledovat kauzy dětí, které se staly obětí svých rodičů a jejich snahy „vyhrát“ péči o dítě. Mluví se o psychické deprivaci dětí z rozvedených rodin a jejich ztížené pozici při zapojování se do společnosti. Pomalu se formují hnutí za práva otců. V České republice se rozvádí téměř každé druhé manželství. Jak se rozvod realizuje, co s sebou přináší, čím jsou rozvádějící lidé motivováni a další témata budou rozvedena v následujících kapitolách.

1.1 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI ROZVODU

První zmínky o rozvodu můžeme najít už v období starověkého Řecka a Říma, kde jsou ještě patrné rozdíly mezi postavením žen a mužů. K prvnímu uzákonění rozvodu došlo v období velké francouzské revoluce ve Francii a to v souvislosti s formováním občanských práv.¹

Nejranější rozvod na území současné České republiky se dle dostupných informací uskutečnil v nejvyšší společenské sféře mezi českým králem Přemyslem Otakarem I. a jeho ženou Adléťou po 20-ti letech manželství. Jejich rozvod musel být potvrzen papežskou kurií a bylo tak učiněno v roce 1206.²

V období Rakouska-Uherska řešil možnosti rozluky manželství Všeobecný občanský zákoník z r. 1811, který na našem území platil od roku 1812 do roku 1950. Zánik manželství byl nazýván rozlukou a rozluka byla povolena jen u manželství Židů a nekatolíků. Katolíkům Všeobecný občanský zákoník rozluku nepovoloval, a to z důvodu odmítavého postoje tehdy velmi vlivné Římskokatolické církve. Tento občanský kodex dále upravoval institut rozvodu od stolu a lože (*separatio a mensa et thora*), který však neznamenal zánik manželství, nýbrž jen zánik jedné z manželských povinností - povinnosti manželů žít spolu. Až prvorepublikový zákon číslo 320/1919 Sb. (neboli tzv. manželská novela) zrušil nerozlučitelnost manželství katolíků na našem území a zároveň ustanovení Všeobecného zákoníku občanského o rozluce. Zakotvil

---

¹ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 18-19.

² Srov. *Historicky první rozvod v Čechách* [online].

tedy možnost zániku manželství za života manželů bez ohledu na jejich náboženské vyznání. Jednalo se o rozluky manželství.³

V období první republiky se tedy mohly páry buď rozvést, bez možnosti dalšího sňatku, nebo provést tzv. rozluku, která jim dovoľovala najít si dalšího partnera. Počet rozvodů se logicky od té doby zněkolikanásobil.⁴

Dále také Zákon č. 265/1949 Sb. o právu rodinném již nepřevzal rozlišování rozluky a rozvodu od stolu a lože a jako jediný důvod zániku manželství, nově označovaného jako rozvod manželství, převzal existenci rozvratu, který musel být hluboký a trvalý a který musel nastat z důležitých důvodů. Zákon dále zachoval zjišťování viny na rozvodu. Od výroku o vině bylo možno upustit, pokud o to oba manželé požádali. Co se týká vztahu k nezletilým dětem platilo, že rozhodnutí, jímž se rozvádělo manželství jejich rodičů, nebylo možno vydat, dokud nebyla pro dobu po rozvodu upravena práva a povinnosti rodičů stran nezletilých dětí a jejich majetku.⁵

Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině ve své původní podobě účinné od 1. 4. 1964 až do 1. 8. 1998 převzal existenci kvalifikovaného rozvratu manželství jako jediného důvodu pro rozvod. Na základě požadavků rozvádějících se manželů opustil před přijetím zákona princip viny na rozvodu, jež byl často považován za ponižující. Zákonodárce nezapomněl ani na nezletilé dítě, k jehož zájmům byl soud povinen při rozvodu přihlídnout. Zákon ve svém původním znění též stanovil, že státní orgány jsou ve spolupráci se společenskými organizacemi a všemi občany povinny napomáhat upevňování manželství a rodiny. Mají předcházet příčinám, které by mohly vést k narušení pevnosti a trvalosti vztahů v manželství a v rodině. Tento zákon prohlásil lehkomyšlný poměr k manželství za rozporný se zájmem společnosti, a proto ke zrušení manželství rozvodem bylo možno přistoupit jen ve společensky odůvodněných případech.⁶

---

³ Srov. KOUBEK, A. *Nezletilé dítě a rozvod rodičů. Psychologické a právní aspekty*. [online], s. 10.

⁴ Srov. *Statistiky a historie rozvodů manželství* [online].

⁵ Srov. KOUBEK, A. *Nezletilé dítě a rozvod rodičů. Psychologické a právní aspekty*. [online], s. 10.

⁶ Srov. tamtéž, s. 10-11.

Novela tohoto zákona z roku 1965 pak umožnila rozvod i bez souhlasu nevinného manžela, pokud spolu manželé delší dobu nežili - v praxi byla hranice tři roky.⁷

1.2 ROZVOD V SOUČASNOSTI

Rozvod manželství by měl být až tím posledním způsobem, jakým by měli manželé řešit vzájemné neshody či problémy v manželském soužití. Zvláště rozvázně by k rozvodu manželství měli přistupovat zejména manželé, kteří ještě pečují o nezletilé děti. Jsou to právě děti, jichž se rozvod jejich rodičů nejvíce dotkne a mnohdy u nich zanechá i dlouhotrvající a v některých případech i doživotní traumata.

Rozvod manželství je jedním ze způsobů zániku manželství a je zakotven v zákoně o rodině č. 94/1963 Sb.

Zákon o rodině platný ve své původní podobě od roku 1964 byl zásadně novelizován až v roce 1998. Původní znění zákona připouštělo rozvrat manželství pouze za předpokladu **existence kvalifikovaného rozvratu manželství**. Velká novela zákona účinná od 1.8.1998 zachovává jak původní koncepci zákonné úpravy (tj. rozvod je možný na základě prokázání existence tzv. kvalifikovaného rozvratu manželství), tak možnost **vzájemné dohody manželů na všem**, co zákon o rodině požaduje tak, že manželé mohou být zproštěni podmínky dokazování kvalifikovaného rozvratu manželství a jeho příčin, neboť soud ze zákona považuje manželství za trvale a hluboce rozvrácené.⁸

Rozvodem manželství zanikají osobní a vzájemná práva a povinnosti manželů, která pro ně z manželství, dle zákona o rodině, vyplývala jako např. být si věrni, vzájemně respektovat svoji důstojnost, společně pečovat o děti a vytvářet zdravé

---

⁷ Srov. *Rozvodovost, Historie* [online].

⁸ Srov. PRŮCHOVÁ, B. *Slušný rozvod*, s. 3.

rodinné prostředí, podle svých schopností, možností a majetkových poměrů pečovat o uspokojování potřeb rodiny.⁹

Manželům po rozvodu manželství zaniká také vzájemná vyživovací povinnost a možnost dědění, rozvodem manželství tedy přestává být manžel zákonným dědicem.

Současný platný právní řád zjednodušeně řečeno připouští tři základní modely rozvodového řízení. Těmi jsou rozvod **klasickou cestou** (nebo-li sporný), **rozvod dohodou** (nesporný či často označován jako slušný rozvod) a **rozvod ztížený**. U posledního typu rozvodu lze velmi zjednodušeně říci, že ačkoliv je prokázána existence kvalifikovaného rozvratu manželství, soud manželství nerozvede, neboť některý z účastníků prokázal, že se na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel/a a rozvodem by mu/jí byla způsobena závažná újma.¹⁰

Rozvod nemá pouze svou právní část, je to v každém případě i velmi individuální vnitřní proces, při kterém se člověk vyrovnává se zánikem manželství a jeho důsledky. Právní rozvod je tzv. vnějším odloučením manželů, kteří spolu již nechtějí žít. Tento formální proces je velmi důležitý pro úspěšné dokončení rozchodu a smíření se s ním. Dává totiž manželům prostor a příležitost řízeně upravit porozvodové poměry rodiny a nastavit její nová pravidla.¹¹

Tento proces nazýváme právním rozvodem manželství s nezletilými dětmi a probíhá ve dvou samostatných a zároveň na sebe navazujících fázích:

- Opatrovnické řízení
- Rozvodové řízení¹²

---

⁹ Srov. *Jak úspěšně realizovat rozvod manželství* [online].

¹⁰ Srov. PRŮCHOVÁ, B. *Slušný rozvod*, s. 3-4.

¹¹ Srov. SCHMIDOVÁ, K. Kapitola *Rozvody, rozchody rodičů a dětí*, In *Sborník studií*, s. 40 – 41.

¹² Srov. PRŮCHOVÁ, B. *Slušný rozvod*, s. 5.

1.2.1 Opatrovnické řízení

Smyslem a zájmem opatrovnického řízení je ochrana zájmů a práv nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. To vše s ohledem na jejich osobnost, schopnosti, vlohy, vývojové možnosti a samozřejmě se zřetelem na životní poměry rodičů.¹³

V rámci rozhodování soudu je řešeno komu bude dítě svěřeno do péče a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.¹⁴

Toto řízení tedy vždy logicky předchází řízení před soudem rozvodovým. Před samotným opatrovnickým řízením musí být zahájeno jednání u orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který v opatrovnickém řízení vystupuje jako kolizní opatrovník. Ten provádí postupná šetření s oběma rodiči, popř. i dětmi, v místě bydliště či školském zařízení dětí a na jejich základě předkládá soudu vyhodnocující zprávu. Tato zpráva slouží jako vyjádření k řízení zahájenému na návrh některého nebo obou rodičů.¹⁵

Manželé mají dvě možnosti jak opatrovnickým řízením projít. Buď se na péči o dítě shodnou a společně sepiší dohodu, která je-li v souladu se zájmy dítěte, je soudem schválena. A nebo se dají cestou komplikovanější, kdy podstoupí soudní řízení a nechají soud autoritativně rozhodovat o tom, jak bude péče o děti po rozvodu vypadat a jak každý z rodičů bude přispívat na výživu dítěte.¹⁶

V každém případě jakékoliv porozvodové uspořádání rodiny má své výhody i nevýhody nejen pro dítě, ale i pro oba rodiče. Jedná se vždy o velmi složité rozhodnutí, které je navíc často děláno ve stresu, pod vlivem emocí. Může se stát, že oba rodiče zaujati vzájemnými vztahy, nedokážou domyslet a nedomýšlejí důsledky svých rozhodnutí pro budoucí citový a emoční vývoj dítěte.

V praxi je možné se často setkat i s případy, které původně nesměřovaly k dohodě, ale v průběhu řízení pod vlivem působení odborníků k dohodě přeci jen

---

¹³ Srov. DUDOVÁ, R.; HASTRMANOVÁ, Š. *Sociologické studie, Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 73.

¹⁴ Srov. tamtéž, s. 72.

¹⁵ Srov. PRŮCHOVÁ, B. *Slušný rozvod*, s. 16.

¹⁶ Srov. SCHMIDOVÁ, K. Kapitola *Rozvody, rozchody rodičů a dětí*, In *Sborník studií*, s. 41.

dospěly. Při dosahování shody v opatrovnickém řízení mohou pomoci odborníci v rodinné či manželské poradně, kolizní opatrovníci, popřípadě i advokáti zastupující rodiče.¹⁷

V České republice rodičovská péče o dítě po rozvodu probíhá ve třech možných formách. V rámci opatrovnického řízení se rodiče na jedné z nich buď shodnou, nebo je soudem ustanovena.

Formy péče o nezletilé dítě v období rozvodu a v době po rozvodu:

1. dítě je svěřeno do výchovy jednoho z rodičů (výlučná péče) a styk s druhým rodičem je upraven buď vzájemnou dohodou, nebo je soudem stanoven
2. dítě je svěřeno do střídavé výchovy obou rodičů
3. dítě je svěřeno do společné výchovy obou rodičů¹⁸

Výlučná péče jednoho z rodičů je nejčastější způsob výchovy nezletilých dětí po rozvodu. Situace v dnešní rodině po rozvodu většinou vypadá tak, že dítě je svěřeno do péče matky a s otcem má přerušované kontakty.¹⁹

Aby nedocházelo k uvolňování či ztrátě vzájemných vztahů mezi rodičem, kterému nebylo dítě svěřeno do péče a dítětem, je soudně upraven pravidelný styk rodiče s dítětem, nebo je toto ošetřeno v mimosoudní dohodě rodičů.²⁰

Ovšem ani toto v praxi nezaručuje kvalitní vztah mezi dítětem a rodičem, který nezletilé dítě nemá v péči (v České republice nejčastěji otcem).

Odborníci uvádějí, že více než polovina otců se po rozvodu postupně izoluje a ztrácí své sociální kontakty. Nešťastní ze svého rodinného a sociálního selhání se vzdávají i své rodičovské zodpovědnosti. Vztah k dětem si nedokáží udržet. Druhá polovina otců přistupuje ke své roli zcela opačně. Ke svým dětem si nachází nový, často

---

¹⁷ Srov. PRŮCHOVÁ, B. *Slušný rozvod*, s. 15.

¹⁸ Srov. PRŮCHOVÁ, B. *Slušný rozvod*, s. 16-17.

¹⁹ Srov. DUDOVÁ, R.; HASTRMANOVÁ, Š. *Sociologické studie, Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 11.

²⁰ Srov. NOVÁK, T.; PRŮCHOVÁ, B. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 59.

i hodnotnější vztah, vytváří si pevné citové a sociální zázemí. Faktory ovlivňující kladný vztah otce k dětem jsou například identifikace s rolí otce, romantické setkání s jinou ženou nebo rozumný přístup k porozvodovému vyjednávání. Osamělí a nešťastní muži si svůj vztah k dětem ve většině případů nedokáží udržet. Obě skupiny mají samozřejmě i své výjimky. Hlavním motorem nezodpovědnosti otců je ale právě jejich citová prázdnota a sociální izolace.²¹

Střídavou či společnou péči zákon o rodině uvádí jako možnou, jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, mají-li o výchovu zájem a je-li tento způsob péče v zájmu dítěte, respektive budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.²²

Střídavá péče nebo výchova znamená, že dítě je v určité, přesně vymezené době svěřeno do péče jednoho rodiče a v další, časově srovnatelné době v péči rodiče druhého. Práva a povinnosti obou rodičů jsou pevně soudně vymezena. Tento druh péče předpokládá blízkost bydlišť obou rodičů, jelikož je nutné, aby dítě docházelo do stále stejné školy a udržovalo pravidelně své mimoškolní aktivity. Zákon o rodině neuvádí délku intervalů střídavé péče, ty jsou nastaveny dle potřeb a pohodlí konkrétní rodiny od týdne až po měsíc.²³

K tomuto pojetí výchovy je naše odborná veřejnost zatím rezervovaná, což jistě vyplývá z racionálních obav o pohodu dítěte střídající výchovné prostředí a z neznalosti skutečných vlivů tohoto uspořádání na dítě. Bezpochybně jsou zde kladeny velké nároky jak na dítě, které buduje svou identitu v měnícím se prostředí, tak na rodiče, kteří musí přizpůsobit své životy a vycházet dítěti maximálně vstřícně. Je na místě zmínit i nároky materiální, jelikož jen málo rodin si může dovolit mít potřebné zázemí dvakrát a stěhování celého dětského majetku je vesměs neproveditelné.²⁴

Při **společné péči** obou rodičů musí být splněny prakticky stejné podmínky, jaké stanoví zákon pro péči střídavou. Tento druh úpravy porozvodové péče o dítě byl

---

²¹ Srov. CYRULNIK, B. *Vztahy dětí a otců po rozvodu* [online].

²² Srov. *Zákon o rodině* [online].

²³ Srov. NOVÁK, T.; PRŮCHOVÁ, B. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, s. 67-68.

²⁴ Srov. DUDOVÁ, R.; HASTRMANOVÁ, Š. *Sociologické studie; Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 76.

zřejmě ze strany zákonodárce myšlen pro ten druh rozvedených manželství, kdy oba manželé i po rozvodu zůstávají bydlet společně v jedné domácnosti (z bytových a existenčních důvodů) a na péči o děti se tedy společně podílejí, nebo pro ty rodiny, jejichž děti jsou již téměř zletilé a v domácnosti s rodiči fakticky nežijí. Je ale zřejmě nemožné očekávat, že právě u prvního typu rozvádějících se rodin budou manželé schopni dohody o společné péči a zároveň, že se bez výhrad dohodnou na všech záležitostech týkající se dítěte.²⁵

Je-li tedy ukončeno opatrovnické řízení, je možné postoupit k samotnému rozvodovému řízení.

1.2.2 Rozvodové řízení

Jak už jsem zmínila na začátku kapitoly, rozvodové řízení může probíhat formou klasického sporného rozvodu, dohodnutým nesporným rozvodem či ztíženou formou. Návrh na zahájení řízení o rozvod manželství podává navrhovatel soudu, který je věcně a místně příslušný k projednání návrhu na rozvod manželství.

Sporný rozvod vyplývá již z opatrovnického řízení, ve kterém rodiče nedospěli k vzájemné dohodě. Je založen na dokazování. Nesouhlasí-li jeden z manželů s rozvodem, žalobce musí dokazovat hloubku a trvalost rozvrácení manželství. V průběhu řízení se tedy prokazují příčiny rozvratu a často jsou pak do rozvodového boje zapleteny i rodiny a přátelé obou stran.²⁶

V tomto řízení proti sobě stojí dvě strany, mající na projednávanou věc odlišný názor. Je pak tedy velmi pravděpodobné, že vlivem dokazování příčin rozvratu manželství se manželé na sebe dozvídají věci, o kterých do té doby vůbec netušili a které často ani nemusí být pravdivé. Takovýto průběh rozvodového řízení velmi

---

²⁵ Srov. PRŮCHOVÁ, B. *Slušný rozvod*, s. 20.

²⁶ Srov. SCHMIDOVÁ, K. Kapitola *Rozvody, rozchody rodičů a dětí*, In *Sborník studií*, s. 42.

pravděpodobně vyústí v neschopnost a ochotu vést alespoň základní nutnou komunikaci i v době po rozvodu.²⁷

Opakem sporného rozvodu je **rozvod nesporný** – dohodou. Je často označován jako rozvod smluvený či zkrácený. Jedna ze základních podmínek nesporného rozvodu je shoda obou manželů na rozvodu manželství. Dále je nutné, aby oba manželé byli ochotni komunikovat, ochotni jednat a byli schopni kompromisu. Samozřejmě je nutné si uvědomit, že ani takovéto předpoklady nezaručí, že rozvod dohodou bude příjemnou záležitostí. Proto důležitým předpokladem je, aby manželé byli srozuměni s tím, že rozvod samotný znamená menší zlo, než stres v případě dále trvajících manželství.²⁸

Pro nesporný rozvod se předpokládá splnění všech těchto podmínek stanovených zákonem o rodině, to že:

- k návrhu na rozvod manželství se připojí druhý manžel,
- manželství je trvale a hluboce rozvráceno,
- manželství trvalo alespoň jeden rok,
- manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí,
- manželé spolu uzavřou před opatrovnickým soudem dohodu ohledně nezletilých dětí,
- manželé předloží písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy, které upravují vzájemné majetkové vztahy, práva a povinnosti společného bydlení a případnou vyživovací povinnost pro dobu po rozvodu manželství.²⁹

Je nutné podotknout, že k tomu, aby rozvod dohodou mohl proběhnout, musí být splněny všechny podmínky současně.³⁰

Jak je patrné z této kapitoly rozvod manželství znamená vznik mnoha náročných situací a procedur, kterými rodina musí projít. Rozvod je taktéž podnětem k cílené avšak ne vždy účinné a příjemné komunikaci v napjaté rodinné atmosféře a dotýká se všech jejích členů. Přesto je nutné zdůraznit, že i přes všechna úskalí rozvodu se

---

²⁷ Srov. PRŮCHOVÁ, B. *Slušný rozvod*, s. 28.

²⁸ Srov. PRŮCHOVÁ, B. *Slušný rozvod*, s. 30.

²⁹ Srov. *Jak úspěšně realizovat rozvod manželství* [online].

³⁰ Srov. PRŮCHOVÁ, B. *Slušný rozvod*, s. 32.

odborní autoři vesměs shodují, že v určitých případech je často lepší nefunkční manželství rozvodem ukončit.

1.3 ROZVOD VE STATISTKÁCH A DŮVODY VEDOUcí K ROZVODU

„Rozvod bývá chápán jako ohraničená a konečná událost, která se uzavírá úderem soudcovského kladívka. Rodiče však brzy zjistí, že rozchod a právní rozvod jsou pouze jednou etapou celé řady složitých rodinných změn.“³¹

Při porovnávání statistik jednotlivých evropských zemí týkajících se rozvodovosti vychází Česká republika jako země s vysokou mírou rozvodovosti, podobně jako skandinávské země, Rusko a pobaltské státy, Velká Británie a Německo. Mezi země s nejnižší rozvodovostí v Evropě patří Itálie, Španělsko a Polsko, jako země se silnou katolickou tradicí.³²

Český statistický úřad uvádí, že v roce 2011 bylo rozvedeno 28 100 manželství. V porovnání s rokem 2010 je to o 2,7 tisíce méně. Dále pak podle počtu sňatků, ze kterých pocházela rozvedená manželství, se v roce 2011 snížila úhrnná rozvodovost, která udává, jaký podíl manželství by skončil rozvodem při zachování intenzit rozvodovosti podle délky trvání manželství v daném roce. V roce 2011 poklesla úhrnná rozvodovost na 46,2 %, oproti rekordní hodnotě 50 % z roku 2010. Ovšem ale před 20 lety byla úhrnná rozvodovost na úrovni „pouhých“ 34,8 %.³³

Důvody rozvodů manželství se příliš nerůzní. Podle Nováka tabulky hlavních dlouhodobých důvodů manželského rozvratu hovoří v posledních desetiletích zhruba takto:

1. rozdílné názory na trávení volného času
2. nedostatek společných zájmů
3. rozdílné názory na práva a povinnosti v domácnosti

---

³¹TEYBER, E. *Děti a rozvod*, s. 8.

³²Srov. SCHMIDOVÁ, K. Kapitola *Rozvody, rozchody rodičů a dětí*, In *Sborník studií*, s. 39.

³³ Srov. *Český statistický úřad, Rozvodovost* [online].

4. mimomanželský vztah partnera
5. rozpory ve finančním hospodaření
6. nespokojenost v intimním soužití
7. mimomanželský vztah vlastní
8. nedostatek tolerance ze strany partnera
9. hrubé jednání partnera
10. rozdílné názory na výchovu dětí
11. charakterové vady partnera
12. žárlivost partnera
13. závislost na alkoholu u partnera
14. partner nemůže mít děti³⁴

Statistiky rozvodu manželství tedy uvádějí, že jako důvod rozvodu jsou stále častěji udávány obecné příčiny (rozdílnost povah apod.) před konkrétně formulovanými příčinami. V roce 2011 téměř 89 % případů u mužů i u žen udávalo jako důvod rozvodu obecné příčiny, z toho tři čtvrtiny hovořili konkrétně o rozdílnosti povah, názorů a zájmů. U konkrétně formulované příčiny rozvratu, pak na obou stranách manželské dvojice byla v témže roce nejčastěji soudem identifikována příčina rozvratu manželství nevěra (na straně muže 1 072 případů, tj. 3,8 % a 697, tj. 2,5 % u žen). Druhým nejčastějším důvodem byl alkoholismus muže či nezájem o rodinu ze strany ženy.³⁵

Důležitou otázkou tedy je, proč samotné výše zmíněné důvody k rozvodu vznikají? Proč se manželé dopouští nevěř či jiných poklesků? Z jakého důvodu nedokážou nebo nechtějí vzniklé situace v rodinném kruhu a jeho bezpečí společně sdílet, řešit a rodinu jako celek udržet?

Možnou odpovědí může být i úvaha, že hlavním úkolem partnerů současné rodiny je potvrzování vzájemné identity. Z toho vyplývá, že změní-li se identita jednoho partnera, pak druhý partner musí také zareagovat změnou svého chování. I změna jeho

---

³⁴Srov. NOVÁK, T. *Péče o dítě po rozvodu a jeho úskalí*, s. 14-15.

³⁵ Srov. *Rozvodovost* [online].

role se tedy očekává. Bohužel tak jednoduchý vzorec chování není často možný. Proto věrnost partnerovi často ustupuje věrnosti svému vlastnímu já.³⁶

Je na místě se domnívat, že pokud je v něčí moci manželství zachránit, tak jediné v moci manželského páru. Důvodem rozpadu manželství nemusí být tedy jen neschopnost poradit si s touto situací.³⁷

Je podstatné zmínit i fakt, že ženy žádají o rozvod manželství častěji než muži. Zároveň také musím doplnit, že ženy častěji berou své návrhy zpět a u rozvedených manželství dokonce s odstupem deseti let od rozvodu svého rozhodnutí litují. V čem tedy spočívá tento aktivnější přístup žen k rozvodu? Důvod je zřejmě ve větší náročnosti moderních žen na povahový soulad s partnerem, na zájem muže o rodinu i na sexuální porozumění. Dnešní žena evidentně reaguje na partnerské problémy citlivěji než muž. Dotýkají se jí, uvědomuje si je mnohem více a v podstatě je méně ochotna snášet pro ni nepřijatelné chování partnera, než byla ochotna její prababička.³⁸

Dnešní manželský a partnerský svazek se tak stává stále křehčím a jeho nerozlučitelnost a nedotknutelnost vzácnější. Symbolická hodnota manželství pomalu ztrácí svou nepřekročitelnost. Vztah mezi mužem a ženou se stává více individuálním, závislým na jednotlivé vůli partnerů. Téměř nedovoluje vstup jakékoliv vnější autority. Ta většinou vstupuje až v době po rozpadu manželství.³⁹

Je na místě se tedy domnívat, že nedostatek tradičních vzorů a ztráta pevných všeobecně platných morálních hodnot má velký podíl na dnešním vnímání manželství.

---

³⁶ Srov. HAŠKOVÁ, H.; RADIMSKÁ R. *Na cestě do EU: rovné příležitosti mužů a žen v ČR*, s. 92.

³⁷ Srov. KELLY, T. K. *Rozvod a druhý sňatek; Tváří v tvář výzvě*, s. 31.

³⁸ Srov. NOVÁK., T. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*, s. 17.

³⁹ Srov. HAŠKOVÁ, H.; RADIMSKÁ R. *Na cestě do EU: rovné příležitosti mužů a žen v ČR*, s. 92.

2 SITUACE A ZMĚNY V ŽIVOTĚ ROZVEDENÉ ŽENY SAMOŽIVITELKY

Rozvod, tedy rozpad manželského svazku s sebou nese velké změny pro všechny členy rodiny. Rozvod patří k jedné z nejnáročnějších životních situací. Často se hovoří o traumatech, které rozvod způsobuje dětem. Obvykle ale velmi negativně doléhá i na rodiče, kterému jsou děti svěřeny do péče, nebo toho, který odchází z domácnosti. Z hlediska fungování rodiny dochází k významným změnám. V následujících kapitolách se budu věnovat situacím, které musí řešit rozvedená žena samoživitelka.

Matka samoživitelka s dětmi ve své péči a otec se soudně stanoveným harmonogramem pravidelného setkávání s dětmi je v České republice běžnějším modelem porozvodového uspořádání rodiny. Je tedy zřejmé, že v takovéto rodině se v zásadě mění **ekonomická situace**, kdy schází celý jeden příjem druhého rodiče i **sociální uspořádání**, které má významný odraz na výchovu dítěte a zároveň ovlivňuje jeho psychiku.⁴⁰

2.1 STIGMATIZACE ROZVEDENÝCH RODIN

Nejčastějším problémem, který tak velká životní změna, jako je rozvod, přináší a na který ženy po rozvodu nebo již při uvažování o rozvodu narážejí, je sociální stigma „neúplné rodiny“. Podle statistik je minimálně každá čtvrtá rodina v České republice neúplná. Navíc vzhledem k tomu, že zkušenost života v neúplné rodině má svůj vývoj a historii, se dá předpokládat, že určitou etapu života v neúplné rodině prožije ještě větší podíl žen (a mužů): některé z rodin, které nyní jsou „úplné“, byly „neúplné“ v minulosti, jiné budou v budoucnosti. Lze tedy očekávat, že stigma neúplných rodin bude postupně mizet a život v takovémto rodinném uspořádání bude stále více normální. Přesto tomu tak jednoznačně není. Svůj podíl na tom mají mimo jiné diskurzy rozšiřující negativní stereotypy osamělých matek, které prezentují osamělé mateřství jako nedostatečně zodpovědné rodičovství; osamělé matky jsou nezřídká obviňovány z parazitování na sociálním systému; jsou veřejně podezřívány z toho, že svou situaci

---

⁴⁰ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 30-31.

volí dobrovolně, protože je pro ně finančně výhodná. Navíc je rozšířen předpoklad, podle kterého děti z neúplných rodin budou hůře všestranně prospívat než děti jiné.⁴¹

Dále lze také často pozorovat obviňování osamělých nepracujících matek ze zneužívání sociálních dávek; pokud nenaplnují psychologický ideál správného mateřství, který předpokládá, že matka zůstává minimálně do tří let věku dítěte doma a i nadále se věnuje v první řadě dětem a jejich potřebám. Jedním z problémů těchto normativních diskurzů je ale například to, že porovnávají osamělé mateřství s abstraktním ideálem společného rodičovství ve fungující úplné rodině, který se mnohdy ukazuje být mýtem. Další problém těchto stereotypů spočívá v tom, že implicitně pokládají za žádoucí stav, kdy žena je ekonomicky závislá na svém muži a za každou cenu se snaží udržet fungující manželství – a to i tehdy, kdy zůstat v manželství přináší ženě (a mnohdy i dětem) velké psychické či fyzické utrpení.⁴²

2.2 ZHORŠENÍ FINANČNÍ SITUACE, JEHO PŘÍČINY A FORMY POMOCI

Situace rodiče po rozvodu je finančně velmi specifická a náročná. Rozvodem a svěřením dítěte do péče klesá ve většině případů životní úroveň matky samoživitelky nejméně o polovinu. Zatímco otec, který sice platí alimony, získává stabilně vyšší životní úroveň. Tento fakt není spojen pouze s vyšší příjmů, je samozřejmě vázán i na pracovní situaci. Zatímco matka je omezena ve svých pracovních aktivitách a zejména v čase, který jim může věnovat, otec rozvodem získal volný čas, který může věnovat budování kariéry.⁴³

Rozvod má neporovnatelné finanční dopady na muže a ženy, v případě že je žena tím, kdo vychovává děti. Analýza centra Proequality poukazuje na to, že z dlouhodobého hlediska muži z rozvodu spíše profitují – jejich kariérní rozvoj není omezován závazky spojenými s primární péčí o děti a nedochází u nich k takovému propadu životní úrovně, jaký je pozorovatelný u žen. Ze studie vyplývá, že během prvního roku po rozvodu klesá životní standard ženy v průměru o 75 %. V pásmu osob

---

⁴¹ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozvodu rodičovského páru*, s. 30-31.

⁴² Srov. DUDOVÁ, R.; HASTRMANOVÁ, Š. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 42.

⁴³ Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozvodu rodičovského páru*, s. 28.

ohrožených rizikem chudoby se po rozvodu ocitá 50 % žen. V roce 2006 uvedlo téměř 60 % žen žijících se svými dětmi bez partnera, že jejich čistý měsíční příjem nedosahuje deseti tisíc korun.⁴⁴

Hospodaření neúplných rodin se tedy zákonitě vyznačuje vynakládáním nižších výdajů na zboží dlouhodobé spotřeby a také nižšími výdaji na rekreační a mimoškolské zájmové činnosti dětí. Oproti hospodaření ostatních rodin s dětmi, neúplné nízkopříjmové rodiny si prakticky nedokážou vytvořit úspory do budoucna a zvyšuje se tak jejich závislost na rodině prarodičů. Toto je pravdou zejména právě v případě osamělých matek.⁴⁵

K tíživé ekonomické situaci matek samoživitelek například přispívá i nelehký návrat do zaměstnání po ukončení rodičovské dovolené. Jeslová zařízení, která zabezpečují denní péči o děti do 3 let, jsou dnes k dispozici zejména jen v krajských městech a jejich kapacita je dlouhodobě nedostačující.

Počet míst v jeslových zařízeních rapidně propadl až na 5 % míst proti době před cca 20 lety. Děti osamělých matek jsou přitom předními uživateli jeslí. Problém vyvstává nejen z důvodu malého počtu jeslí, ale také kvůli pevně daným termínům nástupu dětí do zařízení péče o děti (ať už jeslí či mateřských škol). Má-li totiž žena nastoupit do zaměstnání jindy než na začátku školního a kalendářního roku, pak s velkou pravděpodobností nezíská až do stanovených termínů pro své dítě místo.⁴⁶

Výjimku v tomto ohledu poskytují mateřská centra, která mají podmínky pro přijetí velmi různá. Bohužel úhrada za pravidelnou péči v takovém centru je pro ekonomicky oslabenou matku většinou nereálná. Proto i problémy s umístěním malého dítěte do jeslí či školky často způsobují ztrátu zaměstnání rodiče či nemožnost jeho hledání po ukončení rodičovské dovolené.

---

⁴⁴ Srov. *Prolomit vlny* [on-line], s. 6.

⁴⁵ Srov. HAŠKOVÁ H.; RADIMSKÁ R. *Na cestě do EU: rovné příležitosti mužů a žen v ČR*, s. 99-100.

⁴⁶ Srov. *tamtéž*, s. 100-101.

Matky samoživitelky s malými dětmi se tak řadí ke skupině nejobtížněji, dlouhodobě a opakovaně shánějící zaměstnání.⁴⁷

2.2.1 Výživné na děti

Kromě výdělku z vlastního zaměstnání tvoří podstatnou část pravidelného příjmu rodiny matky samoživitelky také výživné na děti, popřípadě příjmy sociální. Pro vytvoření konkrétní představy o výši výživného přikládám tabulku z Metodického pokynu Ministerstva spravedlnosti ČR na sjednocování rozhodování soudů v otázce výživného z května 2010. Toto doporučení je čistě orientační.⁴⁸

Věk dítěte v letech	Díl z platu v %
0-5	11-15
6-9	13-17
10-14	15-19
15-17	16-22
18 a více	19-25

Tabulka 1: Výše výživného dle Ministerstva spravedlnosti ČR⁴⁹

Výše výživného vyměřeného soudem po rozvodu partnerů ale většinou zdaleka nepokrývá potřeby rodiny ani samotných dětí. V mnoha případech se zdaleka nevyrovnává tomu, čím otec přispíval před rozchodem. Navíc velké množství otců není schopno či ochotno výživné platit ve stanovený termín, výši a pravidelně, tak jak mu uložil soud. Neplacení výživného pak často ohrožuje i nárok matky na sociální dávky.⁵⁰

Jak se odborné zdroje vesměs shodují i nízká částka představuje nezanedbatelný příspěvek do rodinného rozpočtu a pokud tedy otec neplatí nebo nezaplatí včas, citelně rodinu ohrozí. Častokrát bývalí partneři oficiálně a klamavě vystupují jako

⁴⁷ Srov. KUCHAROVÁ, V.; ZAMYKALOVÁ, L. *Rovnost příležitostí žen a mužů na trhu práce* [online], s. 61.

⁴⁸ Srov. NOVÁK, T. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí* s. 27.

⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 27.

⁵⁰ Srov. *Až 40% rodičů neplatí alimony na své děti* [online].

nezaměstnaní, aby co nejvíce snížili výši soudem stanoveného výživného i přes to, že jejich skutečná životní úroveň je mnohem vyšší. Další strategií takovýchto otců je, že si při svém podnikání vedou účetnictví tak, aby vykazovali jen minimální zisky.

Lze říci, že soudní systém České republiky nejčastěji příkládá povinnost vymáhání výživného v první řadě samotným matkám. V praxi žena samoživitelka musí iniciovat vyvolání soudního řízení, kterým je následně nařízena exekuce. Tato cesta je ale bohužel velmi zdlouhavá a aktuální tíživou finanční situací rodiny téměř neřeší.⁵¹

2.2.2 Sociální příjmy

Jak už jsem zmínila, nejen výživné, ale i sociální příjmy jsou dalším nezanedbatelným zdrojem příjmů rodin s jedním rodičem.

Na odbory sociální péče se obrací zejména ženy samoživitelky, které mají více než dvě děti nebo pokud je jejich plat společně s určeným výživným tak nízký, že nedosahují životního minima, případně pokud otec již delší dobu odmítá platit povinné výživné.⁵²

Podle studie Kuchařové jsou sociální příjmy významnou a nezanedbatelnou součástí rodinného rozpočtu matek samoživitelek.⁵³

Jedná se především o opakující se pravidelné příjmy tzv. dávky státní sociální podpory jako je rodičovský příspěvek, přídavek na dítě a příspěvek na bydlení.

- **rodičovský příspěvek**, na který má nárok rodič celodenně, osobně a řádně pečující po celý kalendářní měsíc o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 220 000 Kč, nejdéle do 4 let věku dítěte.
- **přídavek na dítě**, na který mají nárok rodiny s příjmem do 2,4 násobku životního minima a je poskytován ve třech různých výších podle věku dítěte.

---

⁵¹ Srov. DUDOVÁ, R.; HASTRMANOVÁ, Š. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 54.

⁵² Srov. DUDOVÁ, R., *Ekonomické zajištění rodin rozvedených matek* [on-line].

⁵³ Srov. KUCHAROVÁ, V. *Rodina a zaměstnání V. Neúplné rodiny* [on-line], s. 20.

- **příspěvek na bydlení**, který je určen rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy, jež jsou hlášeni k trvalému pobytu ve vlastním nebo nájemním bytu. Nárok na příspěvek mají, pokud 30% (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem.⁵⁴

Další možná pomoc státu je zajištěna formou pomoci v hmotné nouzi a jejími dávkami jako je příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.

Jak vyplývá z této kapitoly - zajištění uspokojivé finanční situace rodiny jedním rodičem je velmi náročné. Matky samoživitelky věnují většinu svého času zaměstnání (nežádka mají vícero zaměstnání), žádostem o sociální podporu či vymáhání výživného, plánování styku dětí s otcem nebo zajišťování hlídání dětí. Času, který by mohly věnovat výchově dětí či volnočasovým aktivitám s nimi, jim zbývá jen velmi málo, což považuji za jeden z nejvýraznějších negativních dopadů rozvodu. Matka samoživitelka se musí postarat o záležitosti, které by jinak, nebýt rozvedená, řešit nemusela a mohla tak svůj čas věnovat volnočasovým činnostem přinášející jí a její rodině radost a zábavu.

Dle Kuchařové matky samoživitelky nejčastěji rozdělují svůj mimopracovní čas tak, že největší část zaujímá péče o děti. Dále následuje zajištění chodu domácnosti. Nejméně hodin je věnováno výchovným a volnočasovým aktivitám s dětmi.⁵⁵

2.3 OBDOBÍ ROZVODU A PO ROZVODU – JAK PŘÍSTUPOVAT K DĚTEM

„Když procházíme bolestným procesem rozchodu a rozvodu, musíme dětem dávat čas, lásku a optimismus. Čas potřebujeme, abychom děti naučily zvládat jejich pocity způsobem, který jim pomůže. Jejich pocity jsou důležité, motivují je k růstu, či nás upozorňují, že je třeba něco změnit.“⁵⁶

---

⁵⁴ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, *Státní sociální podpora* [on-line].

⁵⁵ Srov. KUCHAROVÁ, V. *Rodina a zaměstnání V. Neúplné rodiny* [online], s. 27.

⁵⁶ COLOROSOVÁ, B. *Krizové situace v rodině*, s. 105.

A právě nedostatek času a psychické pohody je pro mnoho matek v období rozvodu a po něm dalším úskalím. Jsou vyčerpané starostmi spojenými s rozvodem samotným, ztrátou partnera a zároveň začínají pociťovat tíhu veškerých rozhodování, která se v rodině odehrávají. Najednou jsou na vše samy. I přes svou vyčerpanost musí rodinu zabezpečit po všech stránkách a zejména dbát na psychické potřeby dětí, které může rozvod silně stresovat.

Je tedy důležité si uvědomit, že rozvod je krizová situace, která zásadně mění běžné stabilní vztahy v rodině. Každou změnu vždy provází obavy, zmatky a nedorozumění, ale především také bolestivé pocity. V tuto dobu je pro dítě nejvíce zatěžující ztráta pocitu bezpečí. Pokud ovšem rodiče mají nad krizí kontrolu, lze se alespoň částečně vyhnout negativním následkům.⁵⁷

Teyber dokonce tvrdí, že „dítěti nezpůsobuje problémy samotný rozvod, nýbrž způsob, jakým rodiče reagují na chování dítěte, a také kvalita rodičovství.“⁵⁸

Samotné tvrzení je zřejmě příliš odvážné. Rozvod ale jistě bude mít na dítě vždy negativní vliv už jen tím, že dojde k narušení přirozených vztahů. Je ale velmi pravděpodobné se domnívat, že dopady rozvodu na dítě lze promyšleným a vhodným chováním rodičů ve velké míře omezit.⁵⁹

Pro co nejsnazší adaptaci dítěte na porozvodovou situaci je podstatné, aby byl zachován dostatečný kontakt a vztah s oběma rodiči.

Zejména u výhradní péče je důležité, aby si rodič s dítětem ve vlastní péči uvědomil význam přítomnosti druhého rodiče pro dítě a byl tak schopen překonat své negativní pocity k němu. Rodiče by se neměli vzájemně proti sobě popouzet, tak aby si dítě mohlo zachovat příznivý obraz obou rodičů. Jelikož spolu rodiče musí kvůli dítěti komunikovat i po rozvodu, měli by se snažit minimálně o neutrální vztah s běžnou mírou slušnosti. Děti jsou velmi citlivé na vnímání konfliktních situací do kterých se rodiče dostávají a proto by se měli sporům vyvarovat. Nebo alespoň těm, kterých je dítě svědkem. Přizpůsobivost dětí na situaci rozvodu je ovlivněna do velké míry také

---

⁵⁷ Srov. TEYBER, E. *Děti a rozvod*, s. 18.

⁵⁸ TEYBER, E. *Děti a rozvod*, s. 18.

⁵⁹ Srov. KRÁTKÁ, A. *Dítě a rozvod rodičů. Psychologické a právní problémy* [on-line], s. 17.

výchovnými metodami, které rodič používá. Psychologové doporučují výchovnou metodu, kdy je rodič dítěti laskavou a empatickou autoritou. Výchova by měla být vřelá, pevná a důsledná.⁶⁰

Pro matky s dětmi svěřenými ve své péči je jedním z dalších úskalí péče o pravidelný vztah dítěte s otcem. Matky jsou si většinou velmi dobře vědomi důležitosti pokračujícího plnohodnotného vztahu dětí s jejich otcem. Je tedy i jejich úkolem tento vztah podporovat a povzbuzovat.

Fyzická přítomnost rodiče je pro vztah s dítětem předpokladem skutečně základním. Nepravidelnost a nepředvídatelnost rodičovské přítomnosti oslabuje citové pouto dítěte. Proto je důležité dbát o pravidelný kontakt. Pokud má dojít k nepravidelnostem, je nutné je dítěti patřičně vysvětlit. V období fyzické nepřítomnosti dodržovat alespoň pravidelný telefonický kontakt. Nejhorší pro citové pouto je, když se rodič ztratí z obzoru, když zmizí. Citové pouto se tak přetrhává a dítě se automaticky a přirozeně brání tomu, aby v budoucnu bylo znovu frustrováno. Hovoříme zde samozřejmě o přítomnosti rodiče, který je ve vztahu aktivní, jehož soužití s dětmi je neustále zabarvováno vzájemným pozitivním citovým vztahem, zájmem o dítě a jeho potřeby a empatií k jeho prožívání.⁶¹

2.4 NOVÝ PARTNER, NÁROČNOST VÝCHOVY DÍTĚTE V RODINĚ S JEDNÍM RODIČEM

Dalším specifikem je hledání a případné nalezení nového vztahu. Je zřejmě historicky zakořeněno, že člověk by měl mít partnera. Rozvedený rodič je pak často svým okolím tlačěn do toho, aby navázal nový vztah. To s sebou samozřejmě nese mnohé komplikace, často i frustraci v případě, že nový rodič vztah nenaváže. Přitom paradoxně množství volného času, který může rodič samoživitel věnovat budování nového vztahu, je tak malé, že šance najít a zejména udržet si vztah, je téměř nulová.

---

⁶⁰ Srov. KRÁTKÁ, A. *Dítě a rozvod rodičů. Psychologické a právní problémy* [on-line], s. 19.

⁶¹ Srov. BAKALÁŘ, E. a kol. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, s. 61.

Vztah navázaný brzy po rozvodu může pomoci zvládnout tvrdou realitu samoty a bolesti ze ztráty partnera. Takový vztah je ve své podstatě ale rizikový pro oba partnery. Je podstatné, aby si toto oba uvědomovali a vyvarovali se unáhlených slibů a závažných rozhodnutí (společný majetek, dítě, svatba apod.). Vzájemně si mohou pomáhat, užívat si odpočinku, blízkosti, sdílet a dopřát si čas na zhojení porozvodových ran. Společně si mohou pomoci rozpoznat a definovat své osobní problémy a nalézat cestu k jejich řešení.⁶²

Hledání partnera může souviset s velmi důležitou otázkou, kterou si klade velké množství rodičů, kteří sami pečují o své děti, a to, jak vychovávat dítě v neúplné rodině k partnerskému vztahu a úctě k rodině?

Jak ukazují výzkumy, děti z rozvedených rodin jsou častěji náchylné k tomu řešit problémy v partnerství zkratkovitě, rozvodem. Jedním z důvodů, proč se to tak děje může být fakt, že v dětství nezískaly správný vzor jednání v kritických obdobích vztahu či vývoje rodiny. Děti z rozvedených rodin v jedné chvíli ztratí příležitost vidět oba rodiče společně konstruktivně řešit problémy spojené s chodem domácnosti, společným či individuálním volným časem, financemi apod. Najednou chybí vzor společné odpovědnosti. Rozvod je jednoduché řešení a v dnešní době není téměř ničím neobvyklým. Pro rodiče samoživitele je pak velmi složité motivovat své děti k utváření pevných partnerských svazků. Chybí totiž výchova příkladem.⁶³

Tradiční rodina se v dnešní postmoderní době dostává jednoznačně do krize. Co tedy předat dítěti, jaké mu vnést do života hodnoty, aby bylo schopné obstát v partnerském vztahu? Z mého úhlu pohledu je to nepodmíněná bezmezná láska, kterou pokud dostane, bude jí v budoucnu umět i dávat.

S city je to totiž stejné jako s rozumem. Pokud dítě nedostane do určitého věku dostatek láskyplné péče, může ho to trvale a nezvratně poškodit na celý život – bude z něho citově poškozený člověk. A šance na změnu je malá nebo žádná. Potíž je ale v tom, že to není na první pohled vidět, stejně dobře, jako kdybyste se nenaučili mluvit. Nemluvícího dítěte si po chvílce všimne každý. Pokud ale někdo bude mít

---

⁶² Srov. POUPĚTOVÁ, Š. *Netrapte se rozvodem*, s. 79.

⁶³ Srov. MATĚJÍČEK, Z. *Rodiče a děti*, s. 32.

nenapravitelně poškozené city (například nebude umět důvěřovat druhým lidem, nebude umět mít rád sebe nebo o sebe nebude umět nechat pečovat), tak to u něj na první pohled nepoznáte. Bohužel se bude zdát, že je všechno v pořádku.⁶⁴

Tím opravdu základním stavebním kamenem a nejdůležitějším podnětem pro zdravý vývoj každého člověka je důvěrný vztah mezi dítětem a mámou do šesti let. Právě na něj mozek dítěte čeká, od tohoto vztahu se odvíjí vše myslitelné i nemyslitelné. Mluvíme o bezpečné neboli zdravé vazbě. Mimořádně důležitou součástí této vazby je hlavně láskyplná péče obsahující doteky, něhu a pohlazení.⁶⁵

Láskyplná péče nebo také bezpodmínečná láska se svou formou, podobou vztahu liší od ostatních typů vztahu. Jedná se o vztah, který si jako dítě (bezmocné a závislé), nevybíráme, nýbrž ho přijímáme. Péče a odpovědnost za svěřeného člověka nemohou být omezeny snahou a úsilím, ale týkají se výsledku. Viděno zevnitř tohoto vztahu, není starost o svěřený život omezena téměř ničím, je to neomezené ručení.⁶⁶

2.5 PSYCHICKY NÁROČNÉ OBDOBÍ, POCITY OSAMĚLOSTI

Z předchozích podkapitol vyplývá, že nejen finanční, ale i psychické nároky rodin s jedním rodičem často velmi vyčerpávají a emocionálně tíží matku samoživitelku.

Jak často tyto matky uvádí, v období po rozvodu (bez ohledu na jejich příjmy či kvalifikaci) cítí jako největší zátěž to, že jako samoživitelky musí spoléhat pouze samy na sebe a že jejich děti jsou závislé pouze na nich. Největší obavy mají z nepředvídatelných situací, které nemohou vlastními silami ovlivnit, mají pocit, že je nikdo v jejich rodičovské práci nezastoupí. Mezi rizika, která tuto rodinu ohrožují pak lze počítat náhlé onemocnění nebo úraz matky, jež jí znemožní vykonávat výdělečnou činnost a je odkázána na pomoc okolí. Z hlediska nízkých příjmů a nemožnosti vytvářet si finanční rezervy se jako významné riziko jeví nejen náhlé a neočekávané výdaje jakéhokoli druhu, ale i odcizení hotovosti či například ztráta peněženky. Křehká

---

⁶⁴ Srov. HERMAN, M. *Najděte si svého manžana*, s. 89.

⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 88.

⁶⁶ Srov. SOKOL, J. *Filozofická antropologie*, s. 193.

ekonomická rovnováha rodiny se pak vlivem takovýchto okolností velmi snadno zhroutí.⁶⁷

Období po rozvodu je tedy náročné materiálně, mnohdy i fyzicky (při stěhování). Psychická pohoda rozvedeného rodiče, zejména toho, který zůstává s dětmi svěřenými ve své péči, je ve všech směrech ohrožena.

Budeme-li chtít posuzovat možný rozsah stresu způsobeného rozvodem partnerů, pak je na místě sčítat všechny běžné rozvodové jevy (stresory) související s rozvodem jako je ztráta peněz, často i ztráta přátel, změna životních podmínek, potíže s příbuzenstvem, leckdy stěhování a změna místa bydliště a v neposlední řadě samozřejmě i samotná ztráta partnera. Tento stres se samozřejmě může odrazit i na fyzickém zdraví. Americké pojišťovny zkoumaly souvislosti mezi zhoršením zdravotního stavu a rozvodem a zjistily významné rozdíly u onemocnění např. astmatem, revmatickými záněty, bolestmi hlavy apod. Lidé, považující konec soužití za osobní prohru jsou často ohroženi onemocněním více, než ti, kteří jsou v pojetí rozvodu lehkomyšní.⁶⁸

Jak zmiňuje Poupětová, k rozvodu jako takovému neodmyslitelně patří i fáze truchlení. Toto období nám umožňuje být se sebou samým, svými pocity a prožít hojivé procesy. Aby tyto procesy mohly naplno probíhat, je dobré, aby o nás někdo pečoval, pomáhal se postarat o naše potřeby, soucítil s námi a „od břemene“ nás od některých povinností. Mít čas sám pro sebe a pro prožití současných emocí je samo o sobě velmi hojivé. Proto jakákoliv pomoc našich blízkých a z toho plynoucí pocit, že je někdo rád, že jsem na světě, je velmi osvobozující. Pomocí může být i jen přítomnost někoho druhého, to že mi někdo uvaří, obejmě mne, naslouchá mi a rozumí mi. Častokrát ale velmi odlehčí i praktická pomoc jako pohlídání dětí či jiné pomoci při běžném fungování rodiny.⁶⁹

I přes veškerá negativa rozvod jako životní krize či nejtěžší životní situace nám může pomoci vyžrát a zesílit. Konfrontuje nás s nevyřešenými problémy, stíny

---

⁶⁷ Srov. DUDOVÁ, R. *Ekonomické zajištění rodin rozvedených matek* [online].

⁶⁸ Srov. NOVÁK, T. *Rodičovské judo*, s. 30-31.

⁶⁹ Srov. POUPĚTOVÁ, Š. *Netrapte se po rozvodu*, s. 63-65.

a strachy, a pokud před tímto procesem neutečeme a projdeme jím, stáváme se zkušenější, silnější a svobodnější. I takto nepříjemná zkušenost nás může naučit žít spokojeněji.⁷⁰

---

⁷⁰ Srov. POUPĚTOVÁ, Š. *Netrapte se po rozvodu*, s. 79.

3 ROLE ŽENY SAMOŽIVITELKY NA TRHU PRÁCE

Zapojení na trhu práce má pro matku samoživitelku dva základní aspekty. Prvním je zajištění stabilního příjmu pro rodinu a druhým významným aspektem je možnost seberealizace. Ženy se však na trhu práce často potýkají s různými podobami diskriminace, matky samoživitelky jsou ohroženy o to více, protože u nich existuje více znevýhodňujících faktorů. V následujících kapitolách bude nastíněna právě tato problematika.

3.1 SAMOŽIVITELKA NA PRACOVNÍM TRHU

Rozvedené matky jsou na pracovním trhu aktivnější než vdané matky, a pokud nepracují, je to způsobeno zejména nízkým věkem jejich dětí a nemožností zajistit kvalitní denní péči o děti a nalézt pracovní místo. I v těchto případech se ale snaží přivydělat v zaměstnání, kde mohou mít své děti s sebou. Práce představuje pro rozvedené matky významnou životní hodnotu, dokazuje jim, že jsou schopny se o své děti postarat samy a efektivně a navíc je zdrojem jiné než mateřské osobní identity.⁷¹

Rozvodem a svěřením dítěte do péče často klesá životní úroveň rodiče samoživitele nejméně o polovinu. Zatímco druhý rodič, který sice platí alimenty, získává stabilně vyšší životní úroveň. Tento fakt není spojen pouze s výší příjmů, je samozřejmě vázán i na pracovní situaci, protože matka samoživitelka je omezena ve svých pracovních aktivitách a zejména kvůli času, který jim může věnovat.⁷²

Matky se po rozvodu ocitají v roli hlavy rodiny s jedním příjmem, takže se stávají primárními živitelkami a zároveň primárními pečovatelkami. V době trvání manželství v drtivé většině podřizují svou pracovní dráhu a kariéru zájmům své rodiny – po narození dětí nadlouho opouštějí pracovní trh a pak začínají pracovat v méně kvalifikovaných, což znamená i hůře finančně ohodnocených, pozicích. Po rozvodu,

---

⁷¹ Srov. DUDOVÁ, R.; HASTRMANOVÁ, Š. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 105.

⁷² Srov. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, s. 28.

buďto hledají novou práci (pokud předtím nepracovaly), a nebo hledají další zdroje příjmu ve formě brigád a práce z domova tak, aby byly schopné pokrýt potřeby domácnosti. Dle Dudové matky pocítují velmi silný tlak zodpovědnosti za své děti – jsou přesvědčeny, že je v jejich pečovatelské a živitelské roli nemůže nikdo zastoupit. Dále vzhledem k relativně nízkým příjmům nejsou schopné vytvářet finanční rezervy či úspory pro budoucnost dětí, což vnímají jako velký nedostatek.⁷³

Vzhledem ke svému pohlaví je žena navíc různými způsoby znevýhodněna na trhu práce. Výzkumy ukazují, že ženy rozvodem ekonomicky ztrácejí, zatímco muži postupem času na rozvodu vydělávají, i když mají nadále subjektivní dojem ekonomické ztráty. V důsledku toho se rozvedené matky se závislými dětmi stávají skupinou významně ohroženou chudobou a nízkou životní úrovní. Zhruba polovina neúplných rodin v čele s rozvedenou matkou se pohybuje pod hranicí 1,5 násobku životního minima. Výsledkem je tzv. feminizace chudoby, tedy stále větší podíl obyvatel žijících pod hranicí chudoby tvoří ženy a děti.⁷⁴

Nezaměstnanost se u žen liší v rámci životního cyklu, ale i na základě dosaženého vzdělání. Z pohledu věkového rozložení je mezi ženami silně ohrožena skupina ve věku od 20 do 34 let. V tomto období se primárně předpokládá, že založí rodinu a nebude schopna jako zaměstnankyně dosahovat z časových důvodů takových kvalit jako stejně starý muž. Jedná se o určitý druh stigmatizace na základě založení rodiny. Ženy jsou tedy na jednu stranu znevýhodňovány právě proto, že se stávají matkami, na druhou stranu to, že se stanou matkami, je od nich společností očekáváno a vyžadováno, stejně tak jako že zůstanou s dítětem doma a budou mu věnovat svou plnou péči.⁷⁵

Od žen se tedy očekává, že se plně přizpůsobí různým diskriminujícím podmínkám, o nichž bude více v následujících kapitolách.

---

⁷³ Srov. DUDOVÁ, R.; HASTRMANOVÁ, Š. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, s. 102.

⁷⁴ Srov. DUDOVÁ, R. *Co znamená rozvod pro ženy a co pro muže* [on-line].

⁷⁵ Srov. KŘÍŽKOVÁ, A. *Postavení žen na trhu práce a jejich pracovní preference*, s. 2.

3.2 Diskriminace matky samoživitelky na pracovním trhu

Matky samoživitelky, které hledají zaměstnání, se mohou setkat s diskriminací. Mohou to být různé projevy genderové diskriminace ze strany zaměstnavatelů, kteří je vnímají jako méně kvalitní pracovní sílu proto, že jsou ženy, matky a navrch osamělé matky.

Zaměstnanost žen je v porovnání s muži stále nižší. Zatímco zaměstnanost mužů činí 75 %, u žen tato míra dosahuje pouze 58 %. Mateřství samo o sobě v české společnosti působí jako znevýhodňující aspekt při přijímání do zaměstnání. Rodiny matek samoživitelek jsou přitom na příjmu ženy existenčně závislé.⁷⁶

Genderová diskriminace se projevuje i ve výši mzdy. Dle zprávy Českého statistického úřadu, dosahovala mzda českých žen v roce 2010 pouze 80,2 % úrovně výše mediánové mzdy mužů. Dále se projevuje také v zastoupení žen a mužů v jednotlivých pracovních sektorech. Muži převažovali v primárním i sekundárním sektoru a v obou případech tvořili více jak 65 % zaměstnaných.⁷⁷

Diskriminace a nerovnosti se projevují nejvíce v oblasti příležitostí žen a mužů na získání práce v jednotlivých profesích a pozice a také v mzdové nerovnosti. Ačkoliv existují zákonná opatření, diskriminace na základě pohlaví stále funguje přímo i nepřímo. Hovoříme o vertikální a horizontální segregaci. Horizontální segregace vyjadřuje nerovné zastoupení v rámci jednotlivých oborů a odvětví. Efekt horizontální segregace podle pohlaví je dále umocněn segregací vertikální. Je neoddiskutovatelnou skutečností, že nejvyšší pozice v drtivé většině společenských hierarchií, a tedy i v ekonomické sféře, zaujímají muži. To se týká i odvětví s převahou ženské pracovní síly, kde muži zaujímají vedoucí, řídicí a vysoce odborné pozice a dosahují tomu odpovídajících - vysokých - mezd (viz školství, zdravotnictví). Muži také tvoří 77 % všech zaměstnavatelů/ek a jsou zastoupeni 80 % ve skupině s nejvyššími platy.⁷⁸

---

⁷⁶ Srov. HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice* [on-line], s. 4.

⁷⁷ Srov. *Ženy a muži v datech 2011* [on-line].

⁷⁸ Srov. *Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů* [on-line], s. 66.

3.2.1 Bariéry na trhu práce

Matky samoživitelky představují na trhu práce jednu z nejohroženějších skupin. V případě jejich životní situace dochází ke kumulaci několika znevýhodnění, která znesnadňují pohyb na trhu práce. Ženy jako skupina obecně čelí na trhu práce řadě znevýhodnění, promítajících se do pravděpodobnosti jejich přijetí, výše platu i rizika nezaměstnanosti.

Jak poukazuje zpráva centra Proequality při omezování výroby či problémech firmy jsou ženy ze zaměstnaneckého poměru propouštěny jako první.⁷⁹

Pokud žena pečuje o malé děti, funguje tato skutečnost při přetrvávajících diskriminačních praktikách na trhu práce jako rizikový faktor, především při přijímání do zaměstnání. U matek samoživitelek je tato situace násobena ještě absencí partnera, která může pro potenciálního zaměstnavatele signalizovat větší pravděpodobnost absencí v důsledku např. péče o nemocné děti a nemožnosti rozdělit si péči o děti s partnerem. Úplně největšímu množství obtíží čelí matky samoživitelky, které se na pracovní trh vracejí po mateřské a rodičovské dovolené. Většina zaměstnání bohužel neumožňuje ženám zůstat v kontaktu s jejich profesí a systematicky tak budovat jejich lidský kapitál i během let pečování o potomky. Matky samoživitelky rovněž narážejí na bariéry při budování vlastní kariéry - na vyšších kariérních postech mají matky samoživitelky nižší zastoupení.⁸⁰

Pohyb a překonávání bariér na trhu práce je určován dvěma druhy podmínek:

1. **objektivní podmínky** zahrnují především situaci na trhu práce (míru nezaměstnanosti, míru genderových nerovností, přístup zaměstnavatelů, eliminaci diskriminačních praktik, praxi politik přátelských k rodině) a dále pak dostupnost zařízení péče o malé děti. Tato zařízení v případě absence dalších pečovatelů sehrávají pro pohyb žen na pracovním trhu zásadní roli. V současné době jsme svědky pokračujícího baby boomu, který zvyšuje poptávku po zařízeních péče o děti v předškolním věku. Bohužel aktuální nabídka těchto zařízení není schopna vysoké

---

⁷⁹ Srov. ProEquality: *Prolomit vlny* [on-line], s. 6.

⁸⁰ Srov. HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice* [on-line], s. 5.

poptávce dostat, což dále prohlubuje obtížnou situaci matek samoživitelek, jejichž opětovný návrat do práce se radikálně ztěžuje.

2. **subjektivní podmínky** zahrnují preference žen, týkající se péče a práce, jejich profesní a rodičovské aspirace, rozvoje vlastního lidského kapitálu. Porovnáváme-li matky samoživitelky s matkami žijícími v rodinách se dvěma rodiči mají samoživitelky častěji základní vzdělání a méně často vzdělání vysokoškolské. I tento faktor přispívá k jejich znevýhodnění na trhu práce. Ženy s nižším vzděláním, které se uchází o málo kvalifikované pozice s nízkým výdělkem a vysokou mírou fluktuace (jako např. dělnice či prodavačky v obchodních řetězcích), čelí na trhu práce relativně menším těžkostem. Tento fakt je bohužel vykoupen nedostatečným příjmem a často i nutností pracovat v zaměstnání neodpovídající jejich kvalifikaci. Matky samoživitelky pracující ve veřejném či neziskovém sektoru se setkávají s těžkostmi relativně menšími. Aby mohlo dojít k odstranění bariér znevýhodňujících ženy samoživitelky na trhu práce je klíčový otevřený přístup zaměstnavatele.⁸¹

Empirické výzkumy ukazují, že ženám samoživitelkám pracujícím v ženském kolektivu se lépe daří sladit rodinný a pracovní život a zároveň čelí menšímu množství bariér na trhu práce. Stejně tak samoživitelky, jejichž nadřizenou je žena, udávají pozitivnější zkušenost s přístupem zaměstnavatele. Důležitou roli zde sehrává i velikost firmy. Ženy zaměstnané v menších firmách, kde se zaměstnanci navzájem znají, zaznamenávají lepší přístup zaměstnavatele. Jejich výkon je posuzován individuálně bez možného zatížení diskriminačními genderovými předsudky.⁸²

3.3 FEMINIZACE CHUDOBY

Obecně zvýšené riziko žen ocitnout se v situaci chudoby lze vyjádřit pojmem feminizace chudoby. Lze říci, že v sociologii chudoby platí pravidlo, že chudoba žen a mužů se liší v rozsahu i hloubce, což je ovlivněno postavením žen na trhu práce. Mezi faktory ovlivňující toto postavení patří především to, že ženy byly na konci 19. a počátku 20. století vytlačeny z trhu práce, což v důsledku vedlo k jejich vyšší

---

⁸¹ Srov. HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice* [on-line], s. 6.

⁸² Srov. tamtéž, s. 6.

závislosti na dávkách podpory státu. Toto uspořádání ve většině evropských zemí přetrvává dodnes. Obecně je stále vyšší míra nezaměstnanosti u žen než u mužů. Dalším faktorem je zaměstnávání žen na méně placených místech i sezónního charakteru a současně jejich malý podíl v kvalifikovaných a manažerských pozicích. Také se jedná o mzdovou diskriminaci žen a využívání částečných úvazků. Mareš dále uvádí, že jakékoli omezení veřejných služeb sociálního státu dopadá znatelněji na ženy, protože právě ony je využívají ve vyšší míře.⁸³

Feminizace chudoby nesouvisí pouze s pracovní sférou, protože je silně ovlivňována i pozicí ženy v rodině. Chudoba žen nejvíce postihuje neúplné rodiny. Především rozvedené matky s dětmi. Na jednu stranu jsou tyto matky podporovány ze strany státu, přesto jsou odkázány na svoji pozici na trhu práce, která je navíc výrazně omezována péčí o rodinu. Matky-samoživitelky se závislými dětmi se stávají skupinou významně ohroženou chudobou a nízkou životní úrovní. Právě skupina nekvalifikovaných a izolovaných matek není schopna svou situaci dlouhodobě významně zlepšit. Výsledkem tohoto uspořádání je zmiňovaná feminizace chudoby.⁸⁴

Dle odhadů evropského statistického úřadu Eurostat žije v České republice 9 % obyvatel pod hranicí chudoby. Termín feminizace chudoby označuje celosvětový trend zvyšujícího se podílu a převahy chudoby mezi ženami ve srovnání s muži. Jedním ze zásadních faktorů, které zvyšují pravděpodobnost chudoby žen v západních zemích, je i situace osamělého rodičovství. Matky samoživitelky tvoří specifickou skupinu. Jako ženy mají statisticky menší příjmy než muži (v České republice v průměru o cca 25 %). Největší platový rozdíl je ve věkové skupině 30 – 39, kdy rovněž kulminuje péče o děti. Zároveň stojí v čele celé domácnosti, což dále zvyšuje finanční náklady v poměru k jejich příjmu. Míra chudoby žen samoživitelek se v jednotlivých zemích liší. Česká republika přitom patří mezi země s nejvyšším rozdílem mezi rizikem chudoby u rodiny se dvěma rodiči a jedním rodičem.⁸⁵

Pro ilustraci měsíčních nákladů rodiny samoživitelky lze citovat Kellera - neúplné rodiny s dětmi vydávají například na bydlení stejně jako úplné rodiny,

---

⁸³ Srov. MAREŠ, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby*, s. 51.

⁸⁴ Srov. DUDOVÁ, R. *Genderové aspekty rozchodu manželství*, s. 9.

⁸⁵ Srov. HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice* [online], s. 4.

příčemž příjmově jsou na tom nesrovnatelně hůře. Neúplné rodiny patří obecně mezi nejhůře situované rodiny a nejchudší domácnosti vůbec. Jen pětina z nich vykazuje měsíční příjem vyšší než 25 tisíc Kč. Na opačném pólu stojí další pětina domácností, která musí měsíčně vystačit s méně než 12 tisíci korunami.⁸⁶

3.3.2 Dopady chudoby v rodině samoživitelky

Chudoba velmi znatelně přispívá k zátěži rodiny vedené matkou samoživitelkou. Z chudoby může pramenit celá řada problémů, jež mohou ovlivnit kvalitu mateřské péče. Matka někdy nedokáže pomáhat dítěti se školními povinnostmi a poskytovat mu podněty, které by rozšiřovaly jeho obzory. Kromě toho může být sklíčená, protože si nemůže dovolit zaplatit knihy, školní exkurze a volnočasové aktivity, které by dítěti pomohly v rozvoji. V důsledku toho dítě zaostává ve škole a nemusí získat potřebnou kvalifikaci pro další vzdělávání a nakonec musí vzít zavděk i nekvalifikovanou prací. Je to pokračující řetězec nevýhod. Děti, které zažívají chudobu a vyrůstají v neharmonické rodině, v dospělosti s velkou pravděpodobností vytvoří podobné rodinné prostředí.⁸⁷

Je důležité, aby matky samoživitelky dokázaly vidět, do jakých důsledků je může finanční tíže dostat. Pod tlakem existenčního strachu se obtížně myslí na zdánlivý luxus času na péči o sebe, který je ale nesmírně důležitý. Pokud se totiž matka vyčerpá, pak ji zabrzdí či zastaví únava, deprese nebo tělesné onemocnění. Nedostatek energie, nevyspalost a problémy s pozorností mohou navíc zvýšit riziko pracovních chyb, které mohou v nejhorších případech vyústit až ke ztrátě zaměstnání, čímž by se bludný kruh nedostatečných finančních prostředků uzavřel.⁸⁸

Z výše uvedeného vyplývá, že je narušena i sebedůvěra osamělé matky, což negativně ovlivňuje její duševní i tělesné zdraví. Často se stává i to, že se žena snaží vyřešit problémy způsobem, který jí může ohrozit, avšak pokud dokáže včas požádat

---

⁸⁶ Srov. KELLER, J. *Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme*, s. 132 – 133.

⁸⁷ Srov. SMITH H. *Děti a rozvod*, s. 118.

⁸⁸ Srov. POUPĚTOVÁ, Š. *Netrapte se po rozvodu*, s. 64.

o pomoc, ať už ze strany širší rodiny, státu, školy nebo nestátních neziskových organizací, může vystoupit z bludného kruhu a získat i dobré zkušenosti.⁸⁹

---

⁸⁹ Srov. SMITH H. *Děti a rozvod*, s. 118.

ZÁVĚR

Prostřednictvím mé práce jsem chtěla komplexně vyjádřit dopady rozvodu na ženu vychovávající nezletilé dítě svěřené jí do výlučné péče. Práce odkrývá stopy, které zanechává rozvod v životě ženy, přibližuje nové situace, kterým musí jako samoživitelka čelit a také zmiňuje změnu jejího postavení ve společnosti a na trhu práce. Tyto myšlenky byly v úvodu stanoveny cílem mé práce.

Prvotní a nejpodstatnější fází rozvodové životní změny je samotný právní rozvod, který se stává základním impulsem k uvědomění si důsledků rozvodu a jeho přesahujícího vlivu na životy rodičů, dětí i dalších osob blízkých rodině. Projít rozvodovým řízením a přitom zachovat důstojnost sobě, svým dětem i partnerovi je prvním předpokladem dobrého fungování rozdělené rodiny i v době po rozvodu. Skutečnost je ovšem mnohem méně shovívavá ke všem zúčastněným. Většina rozvádějících si před rozvodem jen těžko dokáže představit důsledky svého rozhodnutí, které poznává až během rozvodového řízení. Zde si myslím, vzniká první prostor, kde dostatečně nefunguje prevence. Stát zasahuje do manželství až při samotném podání návrhu na rozvod. Domnívám se ale, že v dnešní společnosti, jež nemá jednoznačné morální a tradiční hodnoty oslavující trvalé manželství, chybí prevence státu či plošnější a invazivnější prevence organizací podporující tradiční formu rodiny.

Je nutné si uvědomit, že nejen rozvod sám, ale zejména všechny související změny jsou velmi náročnou životní situací. Přesto se v současné době rozvádí v České republice téměř polovina manželství. Děti vychovávané v neúplných rodinách nemají zažitá vzory chování v partnerství, neumí konstruktivně řešit problémy a často se pak také rozvádějí. Výchova dítěte v neúplné rodině k hodnotám, jako je stabilní partnerský vztah a fungující rodina, je komplikovaná. Snad nejjednodušší možností kompenzace neúplné rodiny je nabídnout dítěti neomezenou a ničím nepodmíněnou lásku. Poznává-li dítě takovou lásku v dětství, je schopné jí dávat i ve své dospělosti v partnerském vztahu.

Jak už jsem zmínila, stát zasahuje do rodiny až v momentě rozvodu, kdy v opatrovnickém řízení řeší svěřením dítěte do péče. Ve většině případů je dítě svěřeno do péče matky. Na střídavou péči je v České republice odborníky zatím pohlíženo rezervovaně. Ráda bych se přiklonila k příznivcům či odpůrcům této péče,

ale i mně osobně chybí nějaká obecná zkušenost, která by vyvrátila, že dětem střídání prostředí nebrání v pozitivním vývoji. Tento typ výchovy bych, ale v žádném případě nezavrhovala a nabízela ji jako možnost rodinám, které mají dostatečné zázemí a vůli bez konfliktů vzájemně komunikovat a jejich prvotním zájmem je blaho dítěte.

U výlučné péče matky vnímám jako možné úskalí, ohrožující její stabilitu, proces náročné změny rolí. Otec, který nemá dítě ve své výlučné péči, najednou nemusí být v roli vychovatele, dávat jasná pravidla a mantinely. To samozřejmě může u dítěte vést k pocitu, že „u otce by mu bylo lépe“. Vyrovnat se s touto situací může být velmi složité a často to zasahuje do vzájemných vztahů nejen s dětmi, ale i s druhým rodičem.

Dalším „extrémem“ je při výhradní péči typ otce, který přestává o dítě jevit zájem. Matka tedy z počátku vynakládá velké úsilí, aby jejich vzájemný vztah podpořila a udržela. Plánuje společná setkání, popřípadě i program na dny, kdy dítě je s otcem. V momentě, kdy i její vynaložené úsilí nevede ke změně přístupu otce k dětem, své snažení vzdá a pokouší se adaptovat na nově vzniklou situaci. Podstatně nejdůležitější je pro takovou matku udržet přijatelné mínění dětí o otci a být co nejvíce oporou dětem. A vyvstává další problém, kdy matka nemá možnost spolehnout se při hlídání dětí na druhého rodiče. To samozřejmě komplikuje její osobní život, kdy nemá dostatek času na vlastní relaxaci a koníčky a samozřejmě i její vlastní pracovní činnost např. v případě onemocnění dítěte a čerpání pracovní neschopnosti, což přináší nejen úbytek financí, ale i možnou neatraktivnost samoživitelky jako pracovní síly pro zaměstnavatele.

Diskriminace v oblasti pracovního začlenění je u žen obecně známým fenoménem. Pracovní a kariérní možnosti žen samoživitelek jsou v České republice často omezené. Zaměstnavatelé příliš nevyužívají možností nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti a tím matkám samoživitelkám významně stěžují pracovní začlenění. S tímto pak přímo souvisí ekonomická situace rodiny matky samoživitelky.

Výbornou možností nejen pro matky samoživitelky, ale pro matky obecně je možnost mít rozvrženou pracovní dobu vyhovující jejich dalším aktivitám tak, aby mohly skloubit všechny činnosti a nemusely volit, čemu věnují více času na úkor toho dalšího. Flexibilní úvazky, které jsou nejvíce rozšířené např. ve skandinávských zemích, kde jsou hojně využívány, dokonce přispívají k vyšší porodnosti v těchto

státech. V případě matky samoživitelky by byl profit právě v tom, že by mohla čas aktuálně dělit mezi to nejdůležitější, ať už by se jednalo o trávení času s dětmi, vzájemnou komunikaci s nimi či vlastní osobní život. Flexibilní pracovní doba dovoluje matkám pružně reagovat na potřeby dětí v případě jejich nemoci nebo zprostředkování mimoškolních aktivit bez obav, že tato její časová přizpůsobivost ohrozí rodinné příjmy.

Pracovní uplatnění je pro ženu stejně důležitou součástí života jako rodina, ale často je právě starost o rodinu tou největší překážkou jejich pracovního uplatnění. Péče o děti v mnoha případech ženám neumožňuje získat lepší práci, ať už kvůli potřebě věnovat více času rodině nebo kvůli diskriminaci či dokonce lze říci ostrakizaci ze strany zaměstnavatele. I v současné době, kdy se stále mluví o genderové nerovnosti a především nestátní neziskové organizace se na tuto skutečnost snaží upozornit, se trh práce neustále dělí na práci mužskou a ženskou. Zaměstnavatelé mohou mylně očekávat, že žena, tedy budoucí nebo již aktuálně matka bude v důsledku rodičovství méně spolehlivou pracovní silou. Oproti tomu stojí mužská práce, která je rodinnými povinnostmi běžněji nezatížená a z tohoto důvodu je i upřednostňována a lépe ceněna.

Opustím-li finanční náročnost nově uspořádané rodiny či psychicky náročné období po rozvodu, musím zdůraznit, že i období před rozvodem samotným je pro všechny členy rodiny velmi náročné. V tomto období, kdy jsou vztahy v rodině již často velmi vyhrocené, chybí rodinám, dle mého pohledu, důvěrníci, kteří by pomohli vhlédnout do celé situace objektivnějším pohledem. Blízcí příbuzní jsou v této fázi většinou již nepříteli aktivní, jsou unavení a zklamaní. Možnost manželské poradny je častokrát nevyužita už jen kvůli nechuti aktivního přístupu pro hledání odborníka. Manželé jsou většinou v dlouhodobé při a proto jakýkoliv návrh řešení z jedné či druhé strany je z principu nepřijímán. Proto spatřuji velkou výhodu u rodin, které jsou součástí různých kulturních či náboženských společenství, kde rodiny tráví společně čas. Vzájemně se znají, snadno tak rozpoznají i počáteční pnutí mezi manželi. Mohou tak společně sdílet své dojmy, poznávat zprostředkovaně objektivní pohled na situaci ve své rodině a snáze dojít k jinému řešení než samotnému rozvodu. Podpora tradiční rodiny musí vycházet nejen ze státních a nestátních institucí, ale samozřejmě i z blízkého sociálního prostředí rodiny, tedy od přátel, příbuzných.....od nás všech.

Seznam použitých zdrojů

Monografie:

1. BAKALÁŘ, E. a kol. *Rozvodová tematika a moderní psychologie*, 1. vyd. 124 s. Praha: Karolinum, 2006, ISBN 80-246-1089-2.
2. COLOROSOVÁ, B. *Krizové situace v rodině; Jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce*, 1. vyd. 240 s. Praha: Ikar, 2008, ISBN 978-80-249-1027-7.
3. DUDOVÁ, R. *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*, 1 vyd. Praha: Sociologická disertace, 2008, ISBN 978-7330-136-1.
4. DUDOVÁ, R.; HASTRMANOVÁ, Š. *Sociologické studie; Otcové, matky a porozvodová péče o děti*, 1. vyd. 129 s. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2007, ISBN 978-80-7330-124-8.
5. HAŠKOVÁ, H.; RADIMSKÁ, R. a kol. *Na cestě do EU: rovné příležitosti mužů a žen v ČR*, 1. vyd. 141 s. Praha: Národní kontaktní centrum - Ženy a věda, 2002, ISBN 80-7330-013-3
6. HERMAN, M. *Najděte si svého manžana*, 2. vyd. 42 s. Praha: Hanex, 2008, ISBN 978-80-7409-023-3.
7. KELLY, K. T. *Rozvod a druhý sňatek; Tváří v tvář výzvě*, 1. vyd. 269 s. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, ISBN 978-80-7325-279-3.
8. KELLER, J. *Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme*. Praha: SLON, 2011, ISBN 978-80-7419-059-9.
9. KŘÍŽKOVÁ, A. *Postavení žen na trhu práce a jejich pracovní preference In Rovné příležitosti mužů a žen při sladování práce a rodiny*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 2003. 28 s. ISBN 80-7330-048-6.
10. MATĚJÍČEK, Z., *Rodiče a děti*, 1 vyd., Praha: AVICENUM, 1986, ISBN neuvedeno.
11. MAREŠ, P. *Sociologie nerovnosti a chudoby*, 248 s. Praha: SLON, 1999, ISBN 80-85850-61-3.
12. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1993, ISBN 80-901424.
13. NOVÁK, T. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*, 1.vyd. 144 s. Praha: Grada Publishing, 2012, ISBN 978-80-247-4110-9.

14. NOVÁK, T. *Rodičovské judo, Dítě během rozvodového řízení*, 1.vyd. 92 s. Praha: Grada Publishing, 2000, ISBN 80-247-000-2-6.
15. NOVÁK, T.; PRŮCHOVÁ, B. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*, 1.vyd. 144 s. Praha: Grada Publishing, 2005, ISBN 978-80-247-1449-3.
16. POUPĚTOVÁ, Š. *Netrapte se po rozvodu*, 1.vyd. 176 s. Praha: Grada, 2009, ISBN 978-80-247-2046-3.
17. PRŮCHOVÁ, B. *Slušný rozvod*, 1.vyd. 114 s. Brno: Era, 2002, ISBN 80-86517-25-X.
18. SMITH, H. *Děti a rozvod*, 1.vyd. 184 s. Praha: Portál, 2004, ISBN 80-7178-906-2.
19. SOKOL, J. *Filozofická antropologie*, 1.vyd. Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-627-6.
20. TEYBER E. *Děti a rozvod; Jak pomoci dětem vyrovnat se s rozvodem rodičů*, 1. vyd. 227 s. Praha: Návrat domů, 2007, ISBN 978-80-7255-163-7.
21. MASÁKOVÁ, V.; BOKOVÁ, L. a kol. *Sborník studií, Rodiče, děti a jejich problémy*, 1. vyd. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2011, ISBN 978-80-904920-0-4.

Elektronické dokumenty:

22. Český statistický úřad. *Ženy a muži v datech 2011* [on-line]. [cit. 2013-03-14].
Dostupné na WWW:
< http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/publ/1417-11-n_2011>.
23. Demografie. *Rozvodovost, historie* [on-line]. [cit. 2012-02-11]. Dostupné na WWW:
< http://www.demografie.info/?cz_rozvodhistorie>.
24. DUDOVÁ, R. *Co znamená rozvod pro ženy a co pro muže* [on-line]. [cit. 2012-02-11]. Dostupné na WWW:
< <http://www.soc.cas.cz/info/cz/25042/Uvod.html>>.
25. DUDOVÁ, R. *Ekonomické zajištění rodin rozvedených matek* [on-line]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na WWW:
< <http://www.soc.cas.cz/info/cz/25053/Ekonomicka-situace-matek-po-rozvodu.html>>.
26. HASMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. *Matky samoživitelky a jejich situace v České republice, „Sandwichová generace“ – kombinovaná práce a péče o závislé členy*

- rodiny (děti a seniory)* [on-line]. [cit. 2012-02-11]. Dostupné na WWW: <http://www.genderstudies.cz/download/samozivitelky_sendwichova.pdf>.
27. Historie. *Historicky první rozvod v Čechách* [online]. [cit. 2012-11-14]. Dostupné na WWW: <http://www.minulost.org/archiv/41/historicky-prvni-rozvod-v-cechach>>.
28. KOUBEK, A. *Nezletilé dítě a rozvod rodičů. Psychologické a právní aspekty*. [on-line]. [cit. 2012-02-16]. Dostupné na WWW: <http://is.muni.cz/th/61388/pravf_m/>.
29. KRÁTKÁ, A. *Dítě a rozvod rodičů. Psychologické a právní problémy*. [on-line]. [cit. 2012-01-16]. Dostupné na WWW: <http://is.muni.cz/th/134821/pravf_m/>.
30. KUCHAROVÁ, V. *Rodina a zaměstnání V. Neúplné rodiny* [on-line]. [cit. 2012-02-11]. Dostupné na WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_237.pdf>.
31. KUCHAROVÁ, V.; ZAMYKALOVÁ, L. *Rovnost příležitostí žen a mužů na trhu práce* [on-line]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na WWW: <<http://praha.vupsv.cz/Fulltext/RovPri.pdf>>.
32. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Státní sociální podpora* [on-line]. [cit. 2012-02-16]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/2>>.
33. Neúplné rodiny. *Až 40% rodičů neplatí alimenty na své děti* [on-line]. [cit. 2012-02-16]. Dostupné na WWW: <<http://www.asociaceneuplnychrodin.cz/node/275>>.
34. Neúplné rodiny. *Jak úspěšně realizovat rozvod manželství* [on-line]. [cit. 2012-02-16]. Dostupné na WWW: <<http://www.asociaceneuplnychrodin.cz/node/267>>.
35. Neúplné rodiny. *Vztahy dětí a otců po rozvodu* [on-line]. [cit. 2012-02-16]. Dostupné na WWW: <<http://www.asociaceneuplnychrodin.cz/vztahy-deti-a-otcu-po-rozvodu>>.
36. ProEquality. *Prolomit vlny* [on-line]. [cit. 2012-04-21]. Dostupné na WWW: <<http://www.proequality.cz/publikace/publikaceII.html?articleID=151>>.
37. Rozvodovost [on-line]. [cit. 2013-03-14]. Dostupné na WWW: <<http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>>.
38. Sbírka zákonů. *Zákon o rodině 94/163 Sb.* [on-line]. [cit. 2012-04-26]. Dostupné na WWW: <<http://www.sbirkazakonu.info/zakon-o-rodine/>>.

39. *Statistiky a historie manželství* [online]. [cit. 2012-11-29]. Dostupné na WWW:
< <http://www.zadost-o-rozvod.cz/statistiky-a-historie-rozvodu-manzelstvi>>.
40. *Stínová zpráva v oblasti rovného zacházení a rovných příležitostí žen a mužů*
[online]. [cit. 2012-02-11]. Dostupné na WWW:
< www.feminismus.cz/download/stinovazprava.doc>.

Časopisecké statě:

41. DUDOVÁ, R. Genderové aspekty rozchodu manželství. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, 2004, ročník neuveden, č. 4. ISSN 1213-0028.

ABSTRAKT

FOJTLOVÁ, Š. *Rozvod a rodina po rozvodu – Fenomén rozvedená žena samoživitelka*. České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce J. Šimečková.

Klíčová slova: rozvod, matka samoživitelka, postavení ve společnosti, feminizace chudoby

Předložená bakalářská práce je teoretická. Tvoří ji tři kapitoly. První kapitola vysvětluje základní pojmy týkající se rozvodu a historické i současné právní souvislosti. Tématem druhé kapitoly jsou situace a změny v životě rozvedené ženy, úskalí, kterým musí čelit a možnosti, jakými se s nimi vyrovnává. Třetí kapitola je věnována postavení ženy na trhu práce, feminizaci chudoby a možným diskriminačním tendencím ze strany zaměstnavatele.

ABSTRACT

Divorce and family after divorce - divorced women and single parent phenomenon

Key words: divorce, single mother, position in society, feminisation of poverty

This thesis is theoretical. It consists of three chapters. The first chapter explains the basic concepts related to divorce and historic and contemporary legal context. The theme of the second chapter are situations and changes in the life of divorced women, pitfalls, whom must face and the opportunity, how to cope with them. The third chapter is devoted to the status of women in the labor market, the feminization of poverty and possible discriminatory tendencies of the employer.